THE ISRAELITE PRESS The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Est. 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

דער איינציקער ווירקזאמער מיטל

דער איצטיקער קריזיס אין די ארבעטסלאזיקייט, וואָס האָבן ארומגעכאַפּט פאַקטיש די גאַנצע וועלט, זיינען זיכער ניט די ערשטע אין דער געשיכטע. אויסלכע קריזיסן זיינען פעריאָדישע דערשיינונגען, וואָס הויזן זיך כסדר איבער. געוויינלעך יעדע זיבן־אַכט יאָר. דאָס זיינען קרענקלאַכע דערשיינונגען פון אונזער ווירטשאַפטלאַכן סיסטעם, וואָס קאָנען אין די ראַציאָנאַליזאַציע פון דער אינדוסטריע און דער אינטענסיווער מעכאַניזירונג פּראָצעס וואָס גייט אין איר אָן. עס זיינען איינגעפירט אַלץ נייע און נייע מאַשינען וואָס טוען די ארבעט פון מענשן, אין ארבעטער זיינען אזוי אַרויסגעשטויסן פון זייערע ארבעטס פּאָזיציעס.

אָט דער פּראָצעס, וואָס האָט זיך באַזונדערס פאַרשטאַרקט אין די לעצטע יאָרן, האָט געדאַרפט זיין אַ ברכה פאַר דער מענשהייט. עס האָט געדאַרפט הייסן, אַז מען קאָן פּראָדוצירן איצט מער ארטיקלען פון געברויך אין לוקסוס מיט ווייניקער ארבעט, אין דאָס האָט געדאַרפט פירן צו אַ גרעסערן געברויך, מער פרייע צייט אין מער גענוס פון לעבנס באַקוועמלאַכקייטן.

אין דער אמת'ן אָבער איז אָט דער פּראָצעס פון פאַרלייכטערן דעם מענשנס ארבעט ניט קיין ברכה, נאָר אַ קללה, אין ער פירט צו פאַרקערטע רעזולטאַטן. ער פירט צו דעם, אַז גרויסע מאַסן ארבעטער זאָלן פאַרבלייבן אָן ארבעט, זאָלן נאָר ניט קיינמאָל קיין פּראָדוקטן אין זאָלן דאַרפן לײדן הונגער און נויט. ווען עס איז דאָ אַן איבערפלוס פון פּראָדוקטן און ווען דורך איין קוועטש מיט אַן עלעטריש קנעפּל אין אַ מאָדערנער פאַבריק קומט אַרויס, ווי דורך אַ כישוף וואָס נאָר מען פאַרלאַנגט.

אָט די צרה קאָן ניט אויסגעראַטן ווערן ניט דורך אַן אָפּשטעל פון אימיגראַציע אין ניט דורך הויכע טאַריפן. שוין אָפּגערעדט דערפון, וואָס דער מעכאַניזירונג פּראָצעס יאָגט ווייט אַריבער די דאָזיקע קנעקלעכע מיטלען, זיינען דאָך די קריזיסן פאַרורזאַכט פון דעם פון אַן אַלוועלטלאַכן, אין ניט פון אַ לאָקאַלן כאַראַקטער. אין יעדעס לאַנד, ווי עס זאָל זיך ניט אַרומאַמען מיט וועגט פון אימיגראַציע באַשריינקונגען און טאַריפן, קאָן ניט אויסמיידן זייער ווירקונג.

מיר נעמען אָן, אַז דער איצטיקער קריזיס וועט, ווי זיינע פאַרגייענגער, ביסלאַכווייז פון זיך אַליין אויפגעלייזט ווערן. זיינע טיפע שפּורן וועלן אָבער בלייבן אין די געפעלאַכע קאָנזוואָלסיעס ווערן אַנהאַלטן, דראָענדיק כסדר מיט נייע צוזאַמענגערוכן. די לאַנגע, ווי מיר האָבן געזאָגט, איז איצט באַזונדערס ברענט אין דער הינזיכט, ווייל דער מעכאַניזירונג פּראָצעס אין דער פּראָדוקציע גייט איצט אין מיט אַ באַזונדערס אינטענסיוון טעמפּאָ איבער דער גאַנצער וועלט און מען, דאַרף דערוואַרטן, אַז ער וועט ווערן שטאַרקער פון יאָר צו יאָר.

דער איינציקער ווירקזאַמער מיטל קאָנען דער דאָזיקער צרה איז — צו שניידן די ארבעטס שעה'ן און העכערן די שכירות. אויב אַ נייע מאַשין ווערט דערפונדן, וואָס קאָן טאָן די ארבעט פון צוויי מענשן אינטער'ן אויפזיכט פון איינעם, דאַרף דער צווייטער מענש ניט געטריבן ווערן אין די ריי־ען פון די ארבעטסלאָזע. מיר וועלן עס זאָגן ווי אַ ביישפּיל, אַז אין אַזאַ פאַל זאָלן ביידע בלייבן בײַ דער ארבעט, נאָר זיי זאָלן ארבעטן יעדערער צו פינף שעה אַ טאָג אַנשטאַטט די פריעריקע צען (אין פּראַקטיק דאַרפן זיי ארבעטן שעה'ן ניט געשניטן ווערן אַזוי טיף מיטאַמאָל). פּראָדוצירט יעדער ארבעטער מער מיט דער הילף פון דער נייער מאַשין, דאַרף ער קריגן אויך אַ פּראָפּאָרציאָנעלע העכערונג פון זיינע שכירות.

דאָס וועט ניט נאָר באַזאַיטיקן איינע פון די וויכטיקסטע אורזאַכן פון ארבעטסלאָזקייט, אין וועט פאַרבעסערן דאָס לעבן פון די ארבעטער, נאָר וועט אויך ברייטערן אין דער רעגירונג, אין דער אונטערשטער שורה, גוואַלדיקע נוצן פאַר די אונטערנעמער. זייערע פּראָדוקטן וועלן זיך ניט דאַרפן וואַלגערן אין די וועלט אַרומ־ווערפן, נאָר עס וועט זיין ווער עס זאָל זיי קויפן, און זייערע פּראָפיטן וועלן אַזוי וואַקסן.

אין ענגלאַנד רעדט מען שוין זייער ערנסט וועגן דעם דאָזיקן מיטל, — אפילו די אונטערנעמער לאָזן זיך ריידן וועגן דעם פּלאַן פון קירצערע ארבעטס שעה'ן. בײַ אונז אין קאַנאַדע האָבן מיר איצט אַ רעגירונג, וואָס איז הויפּטזאַכלעך דערוויילט געווארן צו געפינען מיטלען קעגן דער ארבעטסלאָזקייט. ליידער אָבער האָבן מיר נאָך ניט געהערט, אַז זי זאָל באַטראַכטן אָט דעם איינציקן ווירקזאַמען מיטל . . . די ארבעטסלאָזקייט קאָנפערענץ, וואָס איז נאָר־וואָס אָפּגעהאַלטן געווארן אונטער אויפזיכט פון'ם ארבעטס מיניסטער, האָט געמאַכט אַ צאָל רעקאָמענדאַציעס צו דער רעגירונג, ווי זי זאָל באַקעמפן די ארבעטסלאָזקייט, אָבער וועגן אָט דעם וויכ־טיקן מיטל, האָט זי פאַרגעסן צו דערמאָנען באָטש מיט אַ וואָרט . . .

ענגלאַנדס הוצאות אויף ארץ־ישראל

ענגלאַנד האָט אויסגעלייגט פון איר אייגענער קעשענע פינף־און־פערציק מיליאָן דאָלאַר אויף ארץ־ישראל. אויסער דעם, וואָס זי האָט גאַראַנ־טירט אַ הלואה פון אויבער צוואַנציק מיליאָן דאָל. פאַר קאָנסטרוקטיווער ار־בעט אין ארץ־ישראל.

אַזוי זאָגט די בריטישע רעגירונג. אין איר ענטפער צו דעם באַריכט פון דער מאַנדאַטן קאָמיסיע, וואָס האָט זי באַשולדיקט אין ווייניק טאָן פאַר דער אַנטוויקלונג פון'ם לאַנד. זי האָט, הייסט עס, זייער פיל געטאָן אויף דעם געביט, אין האָט בייגעטראָגן אַ גרויסע סומע פון איר אייגענער קע־שענע וואָס זי איז גאָר ניט מחוייב געווען צו טאָן.

אָבער אָט דער השבון וואָס די בריטישע רעגירונג דערלאַנגט נויט־טיקט זיך אין אַביסל אויפקלערונג. מיר וויסן טאַקע וועגן דער הלואה פון די צוואַנציק מיליאָן דאָלאַר פאַר'ן אויפבוי פון חיפה'ער האַפן און אַנדערע ארבעטן. — אָבער דאָס איז דאָך בלויז אַ הלואה וואָס ארץ־ישראל וועט אָפּצאָלן מיט פּראָצענטן. — אַזאַ זיכערע הלואה, ווי די למשל, וואָס האָט געמאַכט צו רומעניע, וואָס איז ניט איר מאַנדאַטן־לאַנד . . .

אָבער ווען די פינף־און־פערציק מיליאָן דאָלאַר פון ענגלאַנדס איי־גענער קעשענע וואָרטן מיר טאַקע געוואַלט הערן מער איינצעלהייטן. מיר ווייסן למשל, אַז נאָך מיט אַ צאָל יאָרן צוריק, ווען אין ענגלאַנד איז אָנגע־פירט געווארן פון גרויסע רעאַקציאָנערן אַ פּראָפּאַגאַנדע, אַז ענגלאַנד זאָל פאַרלאָזן ארץ־ישראל, ווייל דער בריטישער שטייער־צאָלער האָט געגוג איי־גענע צרות, האָט די רעגירונג דערקלערט, אַז ארץישראל קאָסט ניט קיין איינציקע פעני דער בריטישער רעגירונג. ווייסן מיר ווייטער, אַז ארץ־ישראל איז כמעט דאָס איינציקע לאַנד אין פאָדער־אַזיע, וואָס צאָלט ענגלאַנד אַלטע טערקישע חובות. אין אונזער איינדרוק איז, אַז זי צאָלט ניט בלויז פאַר זיך, נאָר אויך פאַר'ן עבר־הירדן. זי איז אַזוי גאָר אַ קוואַל פון הכנסה פאַר דער בריטישער רעגירונג.

ווען זשע, אין אויף וועלכן אופן, אין מיט וועלכע נוצן פאַר'ן לאַנד, האָט ענגלאַנד אויסגעגעבן די 45 מיליאָן דאָלאַר פאַר ארץ־ישראל? מיר וועלן מיט גרויס נייגעריקייט וואַרטן אויף'ן השבון.

צווישן צוויי פייערן

(ספּעציעל פאַר "דאָס אידישע וואָרט")
פון י. גרינבוים

מיט וועמען, מיט דער צענטראַל־לינקער אָפּאָזיציע קאָנען דעם איצטיקן רעזשים, קאָנען פּילסודסקי, אָדער מיט דער רעגירונג און איר פּאַרטיי קאָנען דעם פּאַרלאַמענט און זיין קאָנטראָל איבער דער אַרמיי־סטראַציע, קאָנען דער הערשאַפט פון דער דעמאָקראַטיע? וואָלט אַזוי געשטאַנען די פראַגע, וואָלט גאָר לייכט געווען צו ענטפערן אויף איר. און די תשובה וואָלט געווען אַ פּשוט'ע און אַ קלאָרע: אודאי קאָנען דעם איצטיקן רעזשים, אודאי פאַרן פאַרלאַמענט און פאַר דעמאָקראַטיע. ניט נאָר פון דיין פּרינציפּיעלע טעמים ניט נאָר דערפאַר, ווייל־מיר אידן נויטיקן זיך אַמוייסטן און אַ פרייער טריבונע, פון דער ערשטער אָן. אין דער אַנהויב פון אַלע דעם דאָזיקן פּראָצעס, ווען מיר אויסגע־לעכטער מיט זאָלן קאָנען פריי רעדן וועגן אונזערע נויטן, שטעלן אונזערע פאָ־דערונגען, אָן אַ פרייער פאַרלאַמענטאַרי־שער טריבונע, אָן דעם אַלעם וואָס איז מיט איר פאַרבונדן, ווערן מיר אויסגע־ליפערט אַלערליי מינים, מקורבים, וואָס באַקומען, אַ דאַנק פאַרשיידענע טעמים, די מעגלאַכקייט צו האַלטן קאָנטאַקט מיט דער רעגירונג און פאַרטרעטן פאַר איר די אינטערעסן פון אידן — וועגן אידי־שע אינטערעסן טראַכטן אַזעלכע מקור־בים אַמווייניקסטן — נאָך גוט אין, ווען די דאָזיקע מקורבים זיינען פון דעם מען קאָן נאָר אַנגעזעענע פון דעם "נאַטאַלבן", רייכע אַנגעזעענע מענשן, וואָס זוכן ניט קיין איינענעם נוצן אין זייער פּאָליטישער אָדער גע־זעצשאַפטלאַכער ארבעט, זייערע שתד־לנות איז לפחות ריין פון איינגענוציקע מאָמענטן פון געשעפטסמאַכעריי. אָבער אַזעלכע נאַטאַלבן וואַקסן זיך אויס אין אַ אידישן צבור ערשט נאָך אַ געוויסער תקופה פון גלייכבאַרעכטיקונג, פון מלר־כה'שער זעלבסטשטענדיקייט. אין דער ערשטער תקופה, ווען דו מלוכה אַרגאַני־זירט זיך, אָדער די אידן זיינען ערשט געווארן גלייכבאַרעכטיקט בירגער, זיי־נען אַזעלכע נאַטאַלבן ניט בנמצא. דער פּראָצעס פון שאַפן אַזאַ נאַטאַלבנטום הויבט זיך ערשט אָן און דער אָנהויב פון אַזאַ פּראָצעס איז תמיד ניט באַזונדערס שיין און דערהויבן.

מיר אין פּוילן נעפינען זיך ערשט אין אָנהויב פון דעם דאָזיקן פּראָצעס. די נאַטאַלבלן פון פאַר דער קרינם צייט, פון דער צייט פון די פאַרשייערענע אָקופּאַציע, זיינען כמעט איינגאַנצן פאַרשוואונ־דען, אין אַ נאַטאַבל מוז זיין רייך — וועד פון זיי האָט איבערגעריסן אַלע פאַרדיס מיט די אידן, שמד'נדיק זיך כדי צו פאַרשמעלצן זיך פאַלשטענדיק מיט דעם הערשנדן פאָלק. ווער פון זיי האָט זיין איינפלוס פאַרלאָרן און, ניט האָבנ־דיק צו זאָגן אינ'ם אידישן לעבן, קאָן ער קיין שום אָרט ניט פאַרנעמען אינ'ם מלוכה'שען לעבן, אַלס אַ אידישער פאַר־טרעטער, אַלס אַ שתדלן פאַר אידן. בלייבט דער אַנדערער מין פון מקורבים: קאַריערעסטן, געשעפטסמאַכער, מיאוסע און שפל'דיקע בריות. וואָס זוכן קודם כל זייער איינענעם נוצן, וואָס הנפ'ענען זיך תמיד צו דעם שטאַרקן, וואָס זיינען גרייט צו פאַרקויפן זיך פאַר דער קלענ־סטער טובה — דער עיקר פאַר זיך — אַלץ און אַלץ.

ביי דעם איצטיקן רעזשים האָבן מיר צוטאָן קודם כל מיט אַזעלכע מקורבים, אָדער מיט אַזעלכע קאַנדידאַטן אויף מקורבים. זיי געפינען זיך ניט ביי דער צענטראַלער רעגירונג, נאָר ביי יעדן הגר בערן אַדמיניסטראַטאָר. זייער צאָל ווערט גרעסער און גרעסער, טאַקע דערפאַר ווייל עס פעלט די פאַרלאַמענטאַרישע טריבונע, און די מענשן פון דער דאָזי־קער טריבונע ווערן דערוויטערט, זייער קול ווערט דערשטיקט. דער איד פון דער גאַס, דער געפּלאָגטער, דער געדריק־טער קאָן זיך ניט באַיין אָן טובות פון שתדלנים און דאַרויבער זוכט ער די מקור־בים און בעט פון זיי הילף. אויף אַזאַ אופן באַקומט דער מקורב אַ געוויסן איינ־האַלט אין דעם אידישן פאָלקס לעבן, וואָס הערפט אים, פאַרשטייט זיך, צו נויטיק אויף פאַר דיערשנדע, צו טרייט בען דערביי נאָר ניט שלעכט זיינע גע־שעפטן. דאָס געזעלשאַפטלאַכע אידיש לעבן וועדט דורך דעם אויפן העכסטן אופן דעמאָראַליזירט.

קאָנען דער דאָזיקער דעמאָראַליזאַציע מיז מען זיך ווערן, דאָס פילן די אי־דישע מאַסן וואָס ווייטער אַלץ מער. זיי פאַרשטייען אויף, אַז קיין רעזשים, קיין רעגירונג האָט ניט באַנוצט די דאָזיקע מיטלען. די אַנטיסעמיטישע רעגירונגען האָבן אַלע אידן באַהאַנדלט גלייך שלעכט און האָבן אידישע מקורבים ניט גע־האַט. דאָס איז נעקומען ערשט מיטן איצ־טיקן רעזשים, וואָס וויל שאַפן דעם שיין אַז די באַציאונג צו די אידן דאַרף זיין בעסער, אַז מען דאַרף געוויסע פאַרערוב־גען זייערע דערפילן. אין דער ווירקלאַכ־קייט איז גאָרניט געשעען אין דער הינ־זיכט. אמת, אין די ערשטע צייטן זיי־נען געוויסע פּאָדערונגען באַפרידיקט גע־ווארן, אָבער די עיקר'דיקע זיינען גע־בליבן היינגען. מיט דער באַפרידיקונג האָט מען געהייסן וואַרטן בײַ עס וועט קומען אַ רואיקע צייט, בײַ עס וועלן גע־לייזט ווערן אַלע מלוכה'שע פראַבלעמען, און מען וועט האָבן צייט און קאָפּ צו די אידישע. בײַ איצט וואַרטן מיר נאָך אַלץ מער, און די מלוכה'שע פּראָבלע־מען פאַרפּאַלאַנטערן זיך אַלץ מער. דער־ווייטערן זיך אַלץ מער פון זייער לייזונג, און אַלץ ווייניקער קאָפּ און צייט האָט מען צו אונזערע אידישן נויטן.

דאָס אָבער שטערט ניט, אַז די דאָ־זיקע נויטן זאָלן ניט נאָר איינגאַרירט ווע־רען, נאָר גאָר אָפּט זאָל מען זיי פאַר־שאַרפן און פאַרבעסערן, באַזונדערס אויפן עקאָנאָמישן געביט. דער שטייערן־דרוק האָט זיך גאָר ניט פאַרקלענערט, אַדרבא, ער איז באַדייטנד גרעסער געווארן, ווייל דער בודזשעט איז שטאַרק אויסגעוואַק־סען. דער פּראָצעס פון פאַרשטאָפּן די אידישע פּרנסה קוואַלן איז לחלוטין ניט פון דער אויסגעגעבענער אַרבעט אין אַ גאַנץ יאָר. אַזוי, הייסט עס, דער אויסוועג קלאָר, צוזאַמען מיט'ן צענטראַלען ווייל ניט פאַר־אַבער הויבט זיך די אידישע טראַגעדיע אין פּוילן, און דער ענטפער אויף דער לעצטער פראַגע מוז לויטן נענאַטיוו פונקט ווי דער ענטפער אויף דער ערש־טער וועגן צוזאַמענגיין מיט דער רעגי־רונג. ס'פאַרשטייט זיך אין סיים, ביי אָפּשטימונגען פאַלן די אידישע שטימען קעגן דער רעגירונג און ער שאַפט מסי־לאַ אַ צוזאַמענגיין מיט דעם צענטראַ־לען. אָבער אויסערהאַלב פון סיים קאָן אַזאַ צוזאַמענגיין זיין בלויז אַ פּראַדוקט פון אַ בינדעניש, אַזאַ בינדעניש אין אָבער אוממעגלאַך. וואָרום דער צענט־ראַלען וויל בלייבן אַ ריין פּוילישע־בלאָק. וויל ניט פאַרבינדן זיך מיט ניט פּוילישע פּאַרטייען, באַזונדערס מיט ניט אידן. דער צענטראַלען נעמט אַרום ניט אַלע פּאַרטייען פון לינקס און פון דעם לינקן צענטרום נאָר אויך פון'ם רעכטן צענטרום, צווישן זיי די פּויערישע רעכטע פּאַרטיי "פיאַסט" און די קריסט־לאַך דעמאָקראַטישע פּאַרטיי, וואָס שטיי־ען פעסט אויפ'ן באָדן פון אַנטיסעמי־טיזם, באַזונדערס די לעצטע, וואָס אי־בערשטיינט אין אַנטיסעמיטיזם אפילו די נאַציאָנאַל דעמאָקראַטן, ווייל זי פאַר־טרעט די אינטערעסן פון'ם פּויליש־קליין הענדלער און האַנדווערקער, וועל־כער פירט אַ ביטערן קאַנקורענציקן מיט די אידישע קליין־הענדלער און האַנד־ווערקער. דער צענטראַלען וויל ניט פאַר־בייטן די דאָזיקע פּוילישע פּאַרטייען אויף די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן. ער האָט מורא פאַר דער באַשולדיקונג, אַז ער באַנוצט זיך מיט דער הילף פון "פרעמדע" אינ'ם קאַמף קעגן פּילסודסקי, זיין רעגירונג און זיין רעזשים. ער וויל בעסער פון צייט צו צייט געבן אַ שטאָך דעם לאַגער פון פּילסודסקי, אַז ביי אים איז ניט אַלץ אין אָרדענונג מכח דער פרעמדער הילף. דער רעכטער טייל זיי־נער וויל נאָך מער: ער וויל באַשולדיקן די פאַרשטייער פון'ם איצטיקן רעזשים, אַז זיי דינען די אידן אין זייערע אינ־טערעסן, אַז די אידן זיינען אונטער זיי־ער שליטה נאָר פּריווילעגירט. דערפאַר מיידט אויס דער צענטראַלען נאָר זאָרגי־פעלטיק יעדע אויסערונג קטובתדיק אידן, ווער שמועסט שוין יעדע דערנעענטערונג צו זיי, יעדע בינדעניש מיט זיי. דער לינקער פליגל פאַרשטייט אפשר, אַז דער מיט גיט ער דעם קעגנער אַ שאַרפע כלי־זין אין דער האַנט, אַז דערמיט פאַר־שטאַרקט ער זיין אַנזעען, באַזונדערס ווייל די אויסלענדישע אידן, וואָס זע־ען אין דער איצטיקער רעגירונג דאָך די בעסטע — אין די פּוילישע באַרינגונגען — רעגירונג פאַר אידן, וואָס האָבן מיר־ראַ, אַז אירע יורשים פון צענטראַלען וועלן פירן שוין אַ ריין אַנטיסעמיטיש פּאָליטיק. ער קאָן זיך אָבער ניט העלפן, ער וויל ניט ריזיקירן מיט זיין גוטן נאָ־מען, אַלס אַ בלאָק פון ריין פּוילישע מער־הייט, וואָס שטעלט זיך אַנטקעגן דער מינדערהייט, וועלכע הערשט מיט'ן כוח פון מיליטער און דער אַדמיניסטראַטי־ווער מאַשין און מיט די רעשטלאַכע־ פון פּילסודסקי'ס אַוטאָריטעט.

אַזוי זיינען די אידן צווישן צוויי פיי־ערן. דערצו קומט נאָך צו די זיכערקייט, אַז די צוקונפטיקע זינער וועלן אפשר אין די ערשטע צייטן עפּעס אויפטאָן פאַר אי־דן — אַזוי פיבט זיך, ביי אונז, די רעגירונג כל זמן זי פילט זיך שוואַך באַ־פרידיקט זי נאָך געוויסע אידישע גוי־טען — ווי נאָר אָבער זיי וועלן זיך פאַר־עפעסטיקן וועלן זיי אויך אַרויף אויף דעם וועג פון אינגאַרירן אידישע נויטן. פון שטיקן זיי עקאָנאָמיש, פון ניט אַנערקע־נען זייערע רעכטן אויף אַרבעט, פון לאָזן העפער די מאַסן אַרויסגעשטויסענע פאַר־נסה און אַרבעטסלאָזע.

דערפאַר קאָנען די אידן ניט גיין מיטן צענטראַלען. זיי קאָנען אָבער אויך ניט גיין צוזאַמען מיט דער רעגירונג, זיי מוזן גיין זייער וועג צווישן די צוויי פייער־ען און קעמפן זייער קאַמף. עס איז אַ שווע־רע, אַ טראַגישע לאַגע, אָבער אַ ברירה האָט מען?

אָוגוסט, 1930.

("איטאַ")

"די זעלבע נאַטורן"

אַן ענטפער צו מר. א. איש־הורוויץ
פון מ. קאַרפּ

פרייזט און פיינט האָבן געשטעמפּלט דאָס אידישע פאָלק אַלס "אתה בחרת׳נו־קעם". שונאים האַלטן אין איין באַוויזן, אַז אידן זיינען דער שטן פון דער וועלט, פריינט ווידער ווילן אויסמענשלען דאָס "אויסדערוויילטע" פאָלק און אויסראָטן אַלע תחאים, אַז אַלע זאָלן זיין לויטער מלאכים.

ווען מען זאָל אָבער אַנגענומען דעם כלל, אַז צוערשט זיינען אידן אויך מענשן, ווערכע ווערן באַאיינפלוסט פון דער סבי־כה און זיינען אונטערגעוואָרפן צו די פאַרשייערענע עקאָנאָמישע, פּאָליטישע און געגראַפישע געזעצן, ווי אַלע פעלקער, וואָלטן שונאים און פריינט וואָס ווינצי־קער גע'מוסר'די יעניקע מענשן, וועל־כע געהערן צו דער אידישער ראַסע און אידישן גלויבן.

מען קאָן ניט האָבן קיין טענות צו דעם אויבערפלאַכלאַכן מענשן אין דער אומות העולם צו זייער מוסר'זאַגערייַ. נעמט, למשל, אַזאַ מענשן, וועלכער וויים פון אידן און אידישקייט נאָר פון דער ביבל. אַזאַ מאַן קאָן דעם אידן פון ספר ישעיהו און וועגן ער קומט אין קאַנטאַקט מיט אַ אידן פון כתרילאָווקע אָדער יע־הופּעץ, קוקט זיך צו צו די מיוס'קייטן פון יענעם לעבן, וועט ער ווערן נאָך פיל שטרענגער און גלויביקער אין די קריסט־לאַכע דאָגמען, און באַדויערן דאָס אידישע פאָלק, וואָס דאַרף טראָגן די זינד, ווייל זייערע עלטערן האָבן פאַרגאַנגען דאָס בלוט פון זייער מישיח . . . און אַנדער גלוי־ביקער קריסט פון די "פריינט" וועלכער קאָן, ווידער אידן דיר שילדערונגען פון די נביאים ראַשונים, וועט ווידער זעען נאַט'ס קללה אויף דעם אחאַסווער, קו־מענדיק קיין רומעניען, ווען אַ נאַנצע עדה אידן מוז זיך באַהאַלטן פאַר אַ שקע'ל, ער וועט האָבן אַ שיינעם באַגריף פון די אייר־ניקלאַך פון אַ שמשון אָדער דוד המלך....

אָבער פון דעם אידישן אידן, וועלכער וויסט פון אידישקייט און פון אידן פון נאָך דער ביבל־עפּאָכע, דאַרף מען פאַר־לאַנגען מער טיפקייט אין אורטיילן אי־בער די אידן, מיט זייערע חסרונות און זייערע מעלות. מען דאַרף פאַרלאַנגען אַז בשעת מען זוכט אויס די חסרונות פון אידן, דערמאָנען אַז אינ'ם "אימעצער" עפּעס שולדיק אין דעם, וואָס די אידן האַלטן פון די שלעכטע איינגנשאַפטן. מען דאַרף אויך ניט פאַרדעקן די חסרונות בײַ די אַנדערע. אויך דאַרף מען ניט אַנרופן דאָס "אידישע" אינפעריאָריטעט, ווייל די אַלע מיאוס'קייטן זיינען ניט ספּעציפיש אידישע.

דער שרייבער פון יענעם אַרטיקל האָט ערשט געדאַרפט נאָכאַמאָל איבערבעטן־ען די אידישע געשיכטע יאָר, דאַן נאָכאַמאָל אַ בליק נעבן אין דער נייער העברייאישער און אַר־דישער ליטעראַטור פון די לעצטע 50—60 יאָר, כדי אויסצוגעפינען די סיבות פון די אַלע חסרונות און אומנאָרמאַליטע־טען פון אידישן פאָלק.

אַזוי ווי דער געערטער שרייבער פון יענעם אַרטיקל וואָלט געהאַט אין זיינען יענע קוועלן, וואָלט ער צוערשט ניט גע־רעדט פון אידן אַלס פאָלק נאָר פון אַ גרויסער טייל פון אידישן פאָלק, וואָס האָט געהאַט דאָס גליק אָדער אומגליק צו וואוינען אין מזרח אייראָפּע און אין שכ־נות מיט די יעניקע פעלקער.

די אַלע שלעכטע מדות אין די אויגן פון דעם געערטן שרייבער, האָבן געזעען די מערב אייראָפּייאישע אידן מיט אַ יאָר 100 אָדער 150 צוריק און האָבן פון זיך אַראָפּגעוואָרפן די אַלע חסרונות. אויב די דאָזיקע אידן, וועלכע האָבן אָנגענומען אַנדערע געוואוינהייטן, האָבן געמאַכט אַ גוטן אויסטויש, דאָס מוז איבערגעלאָזט ווערן צו אַנדערע מענשן צו אורטיילן. וואָס איך בין אויסן מיט דער באַמערקונג, איז אַז, איר האָט תיכף געדאַרפט באַמער־קען, אַז נאָר די מזרח אייראָפּייאישע אי־דן האָבן די שלעכטע איינגנשאַפטן.

איר האָט דאָס געדאַרפט אויסדריקלאַך באַטאָנען און צוגעבן, אַז די אַלע קינדער פון יענע "נעבאַכדיקע" עמיגראַנטן גע־הערן צו אַן אַנדער טיפּ אידן און זיי דאַר־פן זיין פון אַ גאַנץ אַנדערן מין. אַזוי, למשל, אַזאַ מאַן אַלס אַ אַרבעטער אין אַ פאַבריק